

Iekļaujošas studiju vides veidošana

vadlīnijas augstskolām

Labklājības ministrija

Rīga, 2020

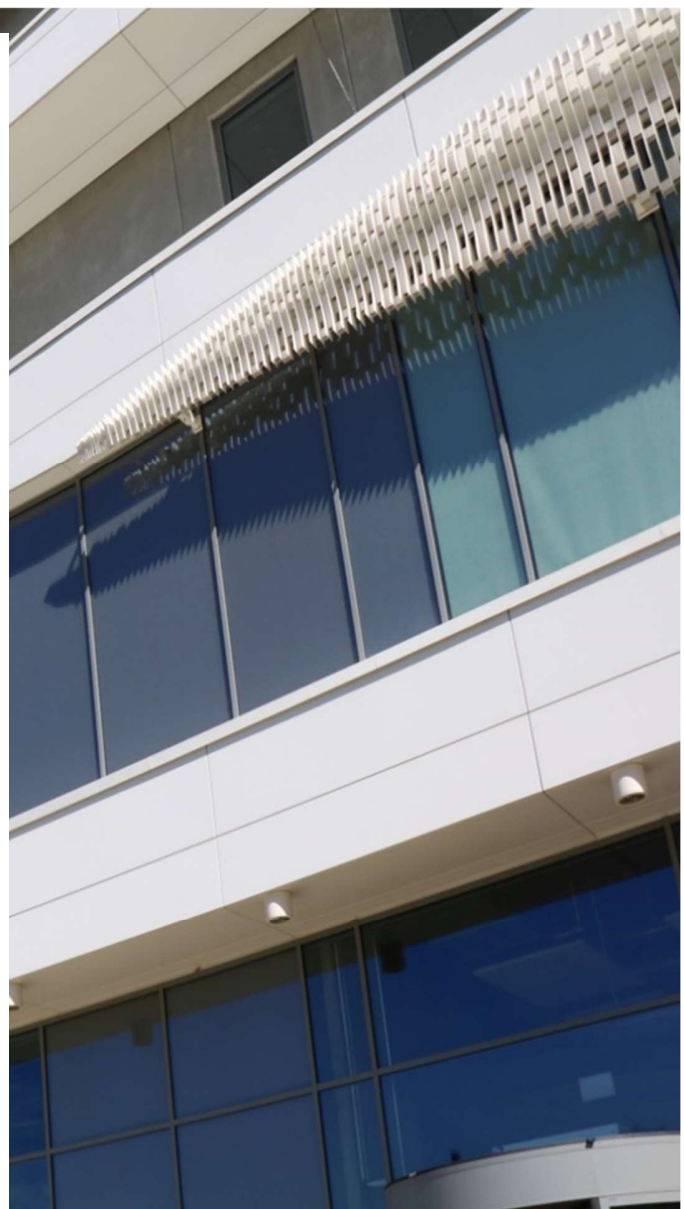
LATVIJAS REPUBLIKAS
LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Ievads

Cien. lasītāj,

Vadlīnijas augstskolām par iekļaujošas studiju vides veidošanu ir tapušas Labklājības ministrijas projekta "Horizontālā principa "Vienlīdzīgas iespējas" koordinēšanas funkciju nodrošināšana Labklājības ministrijā (2.kārta)" ietvaros. Vadlīniju izstrādes procesā augstskolu un nevalstisko organizāciju un studentu pārstāvji sniedza savu redzējumu un dalījās pieredzē, kā veidot iekļaujošu un studentiem ar invaliditāti draudzīgu studiju vidi Latvijas augstskolās.

Projekta grupa pateicas par līdzdarbību un atbalstu vadlīniju izstrādē Baibai Baikovskai (biedrības "Agape Latvija" nozare "Spēju kustība", Rīgas Stradiņa universitāte), Barbarai Ābelei (Latvijas Mākslas akadēmija), Sandim Kārķiņam (Rīgas Tehniskās universitāte), Ivetai Daugulei (Latvijas Universitāte), Pēterim Kokinam (Daugavpils Universitāte), Ivaram Balodim (Invalīdu un viņu draugu apvienība "Apeirons"), Dainai Mežeckai (Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā), Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras ministrijas, Latvijas Nedzirdīgo Savienības pārstāvjiem un augstskolu studentiem.

Vadlīniju noformējumā ir izmantoti projekta grupas uzņemtie fotoattēli, kas tapuši ar Latvijas Universitātes, Rīgas Stradiņa universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes un *Elektrum* Olimpiskā centra atbalstu, lai parādītu jau dzīvē īstenotus veiksmīgus risinājumus un veicinātu labo praksi iekļaujošas studiju vides veidošanā.

Daudzveidība ir mūsu realitāte, bet iekļaušana ir apzināta izvēle, kas mums jāizdara, lai nodrošinātu, ka katrs cilvēks jūtas gaidīts un pieņemts. Kad cilvēki jūtas iekļauti, viņi piedalās, dod savu ieguldījumu un pauž sevi droši un brīvi. Daudzveidība padara mūs labākus un stiprākus, mainot domāšanu un veicinot iekļaušanu.

Inese Vilcāne, projekta vadītāja

Poļina Rožkova, projekta vides pieejamības konsultante

SATURS

Ievads	2
Vadlīniju mērķis un mērķauditorija	5
Informācija par cilvēkiem ar invaliditāti	6
Saprātīgs pielāgojums un nesamērīgs slogs	6
Galvenie iekļaujošas vides elementi	7
1. Pieejama informatīvā vide	8
1.1. Informācija iestādes tīmekļa vietnē	8
1.2. Vizuālā informācija ēkā	9
2. Pieejama fiziskā vide	10
2.1. Autostāvvietas cilvēkiem ar invaliditāti	10
2.2. Ietves un pārvietošanās ceļi	11
2.3. Uzbrauktuves un pacelāji	12
2.4. Ieeja un durvis	13
2.5. Telpas	15
2.5.1. Studentu informācijas centrs	15
2.5.2. Gaiteni	16
2.5.3. Atpūtas (aprūpes) telpa	16
2.5.4. Studentu viesnīcas	17
2.5.6. Ēdnīca	18
2.5.7. Auditorijas	19
.....	19
2.5.8. Tualetes telpa	19
2.5.9. Dušas telpa	21
2.5.10. Sporta būves un peldbaseini	22
2.5.11. Bibliotēka	22
2.5.12. Pasākumu zāles	24
2.6. Pārvietošanās starp stāviem	24
2.6.1. Kāpnes	24
2.6.2. Lifts	25
2.7. Drošība un evakuācijas ceļi	26
3.1. Attālinātā apmācība	30
3.2. Tehniskie palīgīdzekļi, asistents un surdotulks	30

3.2.1. Atbalsts personām ar kustību traucējumiem.....	31
3.2.2. Atbalsts personām ar dzirdes traucējumiem.....	32
3.2.3. Atbalsts personām ar redzes traucējumiem.....	33
4. Iekļaujoša emocionālā vide	34
4.1. Atbildīgais par fizisko pieejamību un informāciju	35
4.2. Atbalsta personāls.....	35
4.4. Suns pavadonis.....	36
Informācijas avoti	37

Vadlīniju mērķis un mērķauditorija

Vadlīnijas augstskolām par iekļaujošas studiju vides veidošanu ir izveidotas ar mērķi sekmēt augstākās izglītības pieejamību cilvēkiem ar invaliditāti, veicinot izpratni par personu ar invaliditāti vajadzībām augstākās izglītības iegūšanā un augstskolu rīcību studiju vides un procesa pielāgošanai.

Pieejama un iekļaujoša studiju vide ļauj personām ar invaliditāti īstenot savas tiesības uz izglītību bez diskriminācijas un ar vienlīdzīgām iespējām, iekļauties izglītības sistēmā visos līmeņos un visu mūžu gūt izglītību, kā arī celt pašcieņu un apzināties savu vērtību, attīstīt savu profesionālo kapacitāti un konkurētspēju darba tirgū, pilnībā izmantojot savu potenciālu.

Vadlīniju mērķauditorija ir augstskolu akadēmiskais personāls, vispārējais personāls, studentu pašpārvaldes u.c. organizācijas, studējošie, tostarp maģistranti, doktoranti un rezidenti, kā arī augstskolu tehniskais personāls. Vadlīnijas būs noderīgas arī būvniecības speciālistiem un projektētājiem, lai papildu normatīvajiem dokumentiem gūtu praktiskus padomus un ierosmes, kā veidot draudzīgu un pieejamu studiju vidi visiem.

Domājot par iekļaujošu studiju vidi, jāpatur prātā, ka cilvēks ar funkcionēšanas ierobežojumiem vai invaliditāti var būt ne tikai augstskolas students, bet arī kāds, kas ir augstskolas personāls vai apmeklētājs.

Svarīgi

Vadlīnijās ir apkopoti ieteikumi un labās prakses piemēri, kā arī informācija no starptautiskās prakses, kas var būt kā ierosmes avots jaunu ideju īstenošanai. Vienlaikus vadlīnijas satur informāciju arī par būvnormatīvos ietvertajām prasībām attiecībā uz vides pieejamību ciktāl tas ir nepieciešams, lai plašāk skaidrotu pieejamības prasību piemērošanas nolūkus. Vadlīnijas ir vienlīdz attiecināmas arī uz citām izglītības iestādēm un ar tām saistītām iestādēm, kurās students veic ar studijām saistītās darbības – arī koledžām un laboratorijām, bibliotēkām un sporta zālēm, ēdnīcām un studentu viesnīcām.

Vienlaikus Vadlīniju mērķis ir sniegt iedvesmu un parādīt, ka daudzviet Latvijā un citur pasaulē eksistē pieejamības risinājumi, tie laika gaitā pilnveidojas, rodoties arvien jauniem risinājumiem. Vadlīnijas var kalpot arī kā atbalsts un impulss diskusiju platformas veidošanai dialogam starp augstskolām un studentiem, Izglītības un zinātnes ministriju, Kultūras ministriju, Labklājības ministriju, Ekonomikas ministriju, Satiksmes ministriju un iesaistītajām pašvaldībām attiecībā uz augstskolu apkārtējās vides pieejamību (sabiedriskais transports, apkārtnes pieejamība), nevalstiskajām organizācijām, kas pārstāv personu ar invaliditāti intereses.

Tādējādi ceram, ka iekļautā informācija kalpos kā dzinulis jaunu iespēju attīstīšanai, lai uzlabotu augstskolu vidi, pirms kāds cilvēks ar funkcionēšanas ierobežojumiem tajā ir studējis, kā arī lai meklētu individuālus risinājumus brīdī, kad individuālā gadījumā pēc tādiem rodas nepieciešamība.

Informācija par cilvēkiem ar invaliditāti

Personas ar invaliditāti ir personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt viņu pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem¹.

Funkcionēšanas ierobežojumi ir slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīts fizisks vai garīgs (organisma spēju; apmācības, komunikācijas, orientācijas, pārvietošanās, pašaprūpes spēju; savas uzvedības, aktivitāšu, līdzdalības kontrolēšanas spēju) traucējums, kas ierobežo personas spējas strādāt, aprūpēt sevi un apgrūtina tās iekļaušanos sabiedrībā².

Funkcionāls traucējums ir kādas ķermeņa funkcijas traucējums, bet funkcionāls ierobežojums ir sekas ķermeņa funkcijas traucējumam.

Latvijā ir 202 248 personas ar invaliditāti, t.sk. 8 445 bērni un 193 866 pilngadīgas personas³. No pilngadīgo personu ar invaliditāti skaita 9 737 personām ir redzes traucējumi, 2 085 - dzirdes traucējumi, 34 921 – kustību traucējumi, 25 249 – psihiski un uzvedības traucējumi un 122 014 personām ir citi funkcionāli traucējumi.

Personu ar invaliditāti skaits ir 10% no visiem iedzīvotājiem. Katru gadu šim skaitam ir tendence pieaugt.

Saprātīgs pielāgojums un nesamērīgs slogs

"Saprātīgs pielāgojums" (angliskais nosaukums "*reasonable accomodation*") nozīmē veikt vajadzīgās un atbilstošās izmaiņas un korekcijas - ja tās konkrētā gadījumā ir nepieciešamas un neuzliek nesamērīgu vai nepamatotu slogu - lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem var izmantot vai īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības⁴.

"Saprātīga pielāgojuma" princips pieļauj iespēju kompensēt arhitektūras objektu nepieejamību, izmantojot asistīvus palīgpasākumus ar mērķi nodrošināt pakalpojumu pieejamību cilvēkiem ar funkcionēšanas ierobežojumiem.

Lai novērtētu, vai pieejamības prasību izpilde neuzliek nesamērīgu vai nepamatotu slogu atbildīgajām personām, jāņem vērā tāds aspekts kā iestādes lielums un resursi, izmaksas, kas saistītas ar pieejamības prasību nodrošināšanu, plānotos ieguvumus u.c.

Līdz ar to katras augstskolas atbildība ir izvērtēt savas iespējas un studenta individuālās vajadzības, lai izveidotu iekļaujošu vidi ikvienam studentam, cik vien iespējams un ciktāl tās nerada nesamērīgu slogu.

---

¹ Invaliditātes likums, <https://likumi.lv/ta/id/211494-invaliditates-likums>

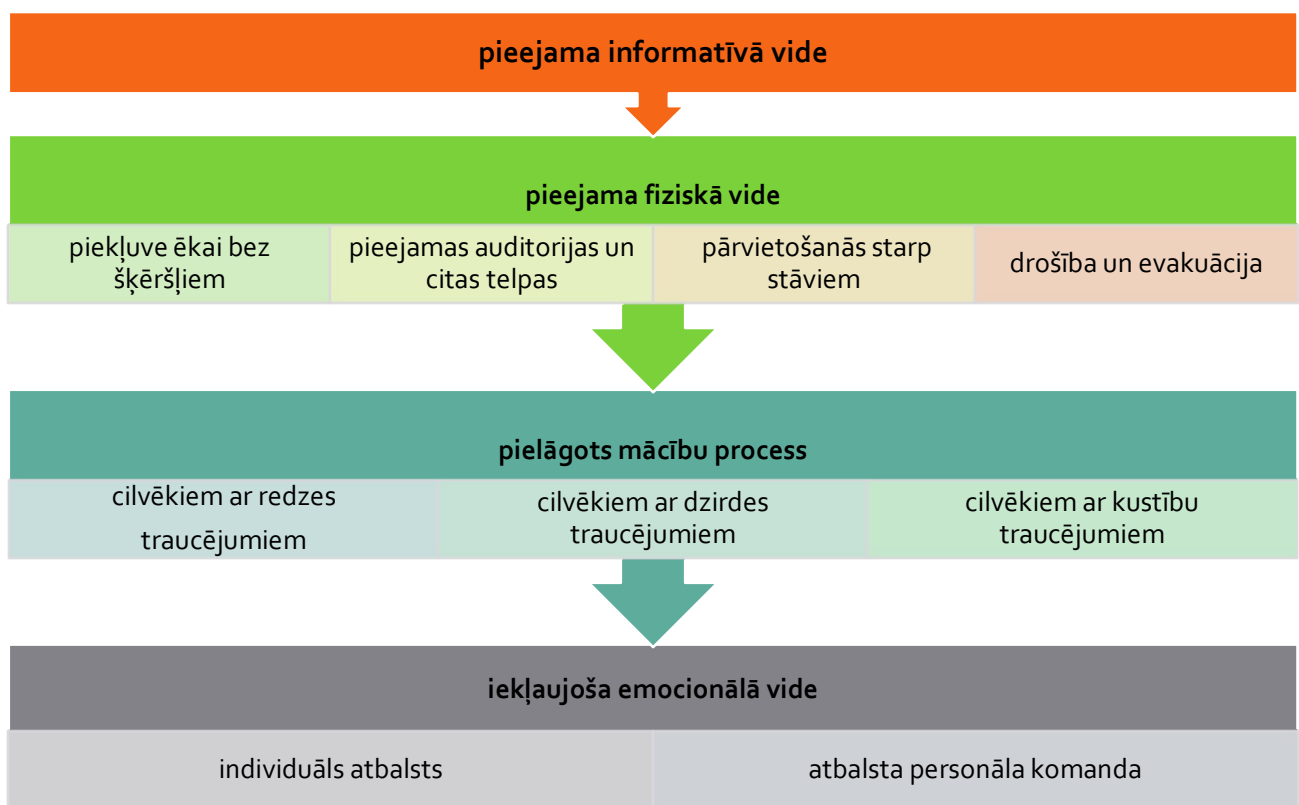
² Invaliditātes likums, <https://likumi.lv/ta/id/211494-invaliditates-likums>

³ Labklājības informācijas sistēma (LABIS), VDEĀVK uzskaitē esošo personu ar invaliditāti skaits 2020. gada jūlijā

⁴ ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, <https://likumi.lv>

Galvenie iekļaujošas vides elementi

1. Pieejama informatīvā vide

1.1. Informācija iestādes tīmekļa vietnē

Augstskolas tīmekļa vietnē ir jāiekļauj informācija par iestādes fizisko pieejamību, studiju vides pieejamību u.c. cilvēkiem ar invaliditāti saistošu informāciju. Informācijai ir jābūt viegli atrodamai, saprotamai un pieejamai cilvēkiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem, tai skaitā ar redzes un/vai dzirdes traucējumiem.

Ja augstskolai ir vairākas filiāles vai ēkas, tad informācija par vides un studiju vides pieejamību ir jāievieto katras filiāles tīmekļa vietnē, tostarp informācija par dienesta viesnīcas pieejamību un attālumu līdz augstskolas ēkai un labākais veids, kā līdz tai nokļūt. Tāda informācija dos iespēju cilvēkam ar invaliditāti izvērtēt, vai esošā augstskolas vide ir atbilstoša, vai arī ir nepieciešami pielāgojumi.

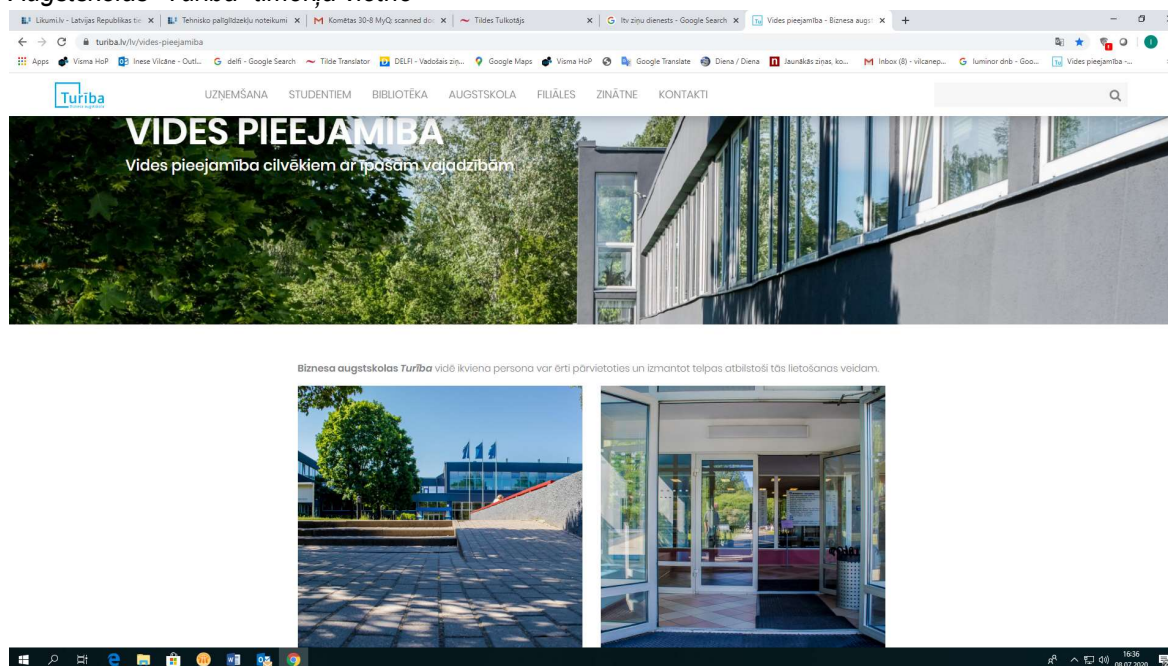
Ja pievienosiet ēku fotoattēlus, tas dos papildu vizuālu izpratni par ēkas pieejamību, kā arī radīs lielāku drošību cilvēkiem ar psihosociāliem traucējumiem.

Augstskolas tīmekļa vietnē ir jānorāda kontaktpersona, kas augstskolā ir atbildīga par cilvēku ar invaliditāti iekļaušanu un pieejamības jautājumiem, kā arī jānorāda saziņas veids ar šo personu.

Informācijai par vides pieejamību tīmekļa vietnē vajadzētu būt pieejamai arī angļu valodā, jo augstskolās ierodas aizvien vairāk studenti no ārvalstīm, kuriem arī jāsniedz informācija par augstskolas studiju vides pieejamību.

Tīmekļa vietnēs vajadzētu norādīt ne tikai to, kas ir pieejams, bet arī to, kas pagaidām vēl nav pieejams. Būtu svarīgi arī paust to, ka augstskola ir gatava meklēt individuālus risinājumus un pielāgojumus studentiem, kuriem tie ir nepieciešami.

Augstskolas "Turība" tīmekļa vietne

Avots: <https://www.turiba.lv/lv/vides-pieejamiba>

1.2. Vizuālā informācija ēkā

Vizuālā informācija ēkā palīdz orientēties un ātri atrast vajadzīgo telpu. Īpaši vizuālā informācija ir svarīga cilvēkiem ar redzes traucējumiem, kuriem dažādas norādes un vadlīnijas var būt izšķirošas, lai patstāvīgi pārvietotos ēkā. Informatīvajām norādēm par telpu, kāpņu, liftu atrašanās vietu ir jābūt ļoti pamanāmām un viegli uztveramām, kontrastējošām un ļoti apgaismotām, kā arī secīgām.

Taktilā uzraksta burtiem un cipariem jākontrastē ar pamatni, un burtu augstumam jābūt ne mazākam par 25 mm, burtu biezumam ne mazāk par 5 mm, reljefa izvirzījumam ne mazāk par 1 mm.

Izvietojot informācijas taktilās plāksnes pie telpām, tās jānovieto blakus durvīm 1,6 m augstumā no grīdas līmeņa, pie liftiem – 0,9–1,2 m augstumā no grīdas līmeņa.

Norādes par stāvu var veidot dažādās krāsās, kas atvieglo uztveršanu.

Ja uz norādes ir jāizvieto liels informācijas apjoms, piemēram, telpas numurs, pasniedzēja vārds un uzvārds, amats u.c., varētu būt sarežģīti ievērot burtu augstumu 2,5 cm visam tekstam. Līdz ar to ir pieļaujamas atkāpes, izceļot galveno informāciju, kas ir nepieciešama, lai orientētos telpās un atrastu konkrēto personu vai auditoriju.

Liela formāta informācijas plakātos burtu lielums ieteicams ne mazāk par 4 cm.

Fona informāciju (pasniedzēja amats, zinātniskais grāds, pieņemšanas laiks) ieteicams izvietot, izmantojot mazāku burtu izmēru, bet saglabājot nepieciešamo burtu kontrastu.

2. Pieejama fiziskā vide

2.1. Autostāvvietas cilvēkiem ar invaliditāti

Pie ēkas ir jābūt ierīkotām autostāvvietām cilvēkiem ar invaliditāti, to skaitam ir jābūt vismaz 5% no kopējā autostāvvietu skaita. Šādas autostāvvietas minimālais platums atbilstoši būvnormatīvam ir 3,50 m. Autostāvvietā ir jāatzīmē ar vertikāli novietotu speciālu autostāvvietas apzīmējumu 1,20 m augstumā un attiecīgu piktogrammu uz stāvvietas virsmas seguma. Vides pieejamības ekspertu ieteicamais autostāvvietu platums ir vismaz 3,60 m un minimālais garums – 5 m, lai automašīnas durvis būtu iespējams atvērt līdz galam un cilvēkam būtu ērtāk iekāpt un izkāpt no auto.

Autostāvvietai jābūt izvietotai maksimāli tuvu ieejai ēkā, kuras apmeklētājiem autostāvvietā paredzēta, vēlams ne tālāk kā 25 m. No autostāvvietas jābūt izveidoti uzbrauktuvei uz gājēju ietves vai celiņa, kas ved uz ēkas ieeju.

Autostāvvietai jābūt ar cietu segumu, līdzenai un neslīdošai. Autostāvvietas segumam var izmantot bruģakmeni, bet nedrīkst izmantot oļus, sasmalcinātu granītu, šķeldu, šķeldotu mizu, mīkstu zemi, bruģakmeņus un šķeltas akmens plāksnes ar nelīdzenu virsmu. Šādi materiāli apgrūtina vai ierobežo iespēju pārvietoties cilvēkiem riteņkrēslā.

Ja autostāvvietā ir aprīkota ar ieejas biļešu automātu, tā augstumam no zemes ir jābūt ne augstāk kā 0,8 -1,3m.

2.2. Ietves un pārvietošanās ceļi

Ietvēm un pārvietošanās ceļiem augstskolas un tai piegulošā teritorijā ir jābūt bez šķēršļiem un ietves platumam ir jābūt ne mazāk par 1,2 m. Ja uz ietves ir šķēršļi, tie ir jāapzīmē kontrastējošā krāsā.

Ietvei un brauktuvei ir jābūt savienotām vienā līmenī. Ja ir līmeņu maiņa, tās augstums nedrīkst pārsniegt 2 cm. Gājēju celiņa robežai ir jābūt skaidri saskatāmai un sataustāmai, pielietojot marķējumu, atšķirīgas krāsas vai reljefa iesegumu.

Visi iespējamie šķēršļi un papildu aprīkojums (apstādījumi, atkritumu tvertnes, reklāmas stabi un norādes u.c.) nedrīkst traucēt gājējiem droši pārvietoties un nesašaurina nepieciešamo ietves platumu. Apstādījumiem jābūt koptiem, šķēršļiem jābūt novietotiem vienā vai otrā ietves pusē, ja iespējams – ievietojot tos padziļinājumā.

2.3. Uzbrauktuves un pacēlāji

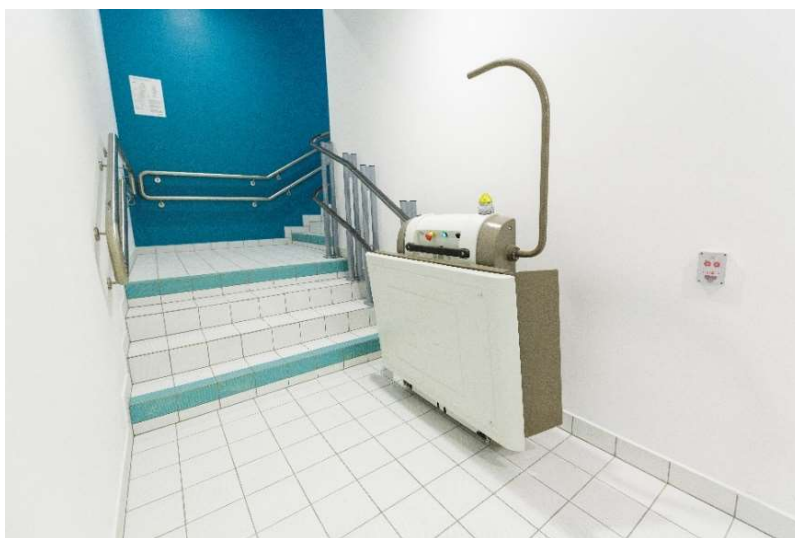
Uzbrauktuves tiek izmantotas vietās, kur ir jāsavieno dažādi līmeņi. Atbilstoši iespējām var izmantot stacionārās, pieliekamās (pieliktas uz laiku, piemēram, uz sezonu) un mobilās uzbrauktuves. Pastāvīgai lietošanai ir lietojamas tikai stacionārās un mobilās uzbrauktuves. Pieliekamās uzbrauktuves ir izmantojamas tikai īslaicīgai individuālai lietošanai un obligāti atbildīgā darbinieka klātbūtnē.

Uzbrauktuves platumam jābūt vismaz 1,2 m, slīpumam ne lielākam par 1:20. Ja uzbrauktuves garums pārsniedz 10 m, jāparedz vismaz viens atpūtas laukums, bet ne retāk kā ik pēc 6 m. Uzbrauktuve 0,7 un 0,9 m augstumā ir jāaprīko ar margām. Margām tās abos uzbrauktuves galos jābūt par 30 cm garākām nekā pati uzbrauktuve.

Uzbrauktuves sākumā un beigās ir jābūt manevrēšanas laukumam vismaz 1,5 m diametrā. Uzbrauktuves segumam jābūt no cieta, līdzena un jebkuros laika apstākļos neslīdoša materiāla. Uzbrauktuvei jābūt viegli pamanāmai vai atrodamai – ir jāizvieto piktogrammas ar norādēm, kā tur nokļūt.

Ja pie līmeņu maiņas tiek izmantots risinājums ar vertikālo/diagonālo pacēlāju, tad jāievēro, ka pacēlāja platformai jābūt vismaz 1,1 m platai un 1,4 m garai. Pie pacēlāja redzamā vietā jābūt izvietotai lietošanas instrukcijai, kā arī jānorāda atbildīgais darbinieks, kurš var palīdzēt, ja nepieciešama palīdzība. Pacēlāja darbības laikā platformas malām jābūt norobežotām ar apmalēm vismaz 10 cm augstumā. Pacēlāja vadības pultij un trauksmes signāla pogai jāatrodas 0,9 m augstumā no grīdas. Pacēlāja kravnesībai jābūt vismaz 230 kg.

Pēc iespējas vajadzētu izvairīties no kāpurķēžu pacēlāju izmantošanas, jo tie nav piemēroti visiem riteņkrēslu veidiem, kā arī 75% cilvēku ar invaliditāti tos nevar izmantot savu individuālo fizisko spēju vai veselības stāvokļa dēļ.

2.4. Ieeja un durvis

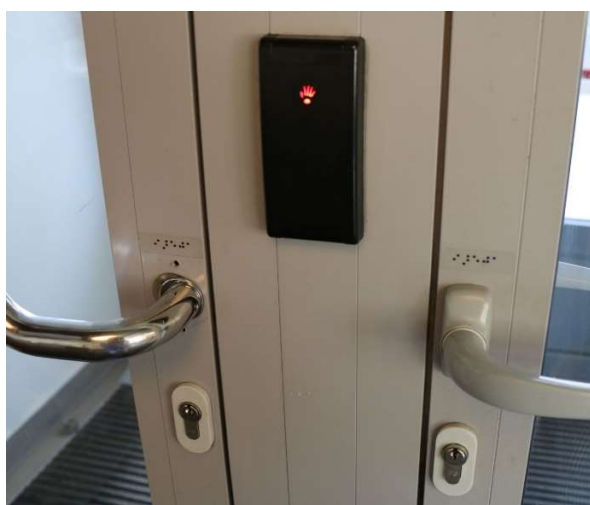
Galvenajai ieejai ēkā ir jābūt pieejamai bez sliekšņiem, viegli pamanāmai un jākontrastē ar ēkas fasādi. Iekšējās durvīm jābūt bez sliekšņiem. Ja durvīm ir sliekšnis, tas nedrīkst pārsniegt 2 cm augstumu un tam jābūt ar noapaļotām malām.

Ja ēkai ir alternatīva ieeja, kura ir pieejama cilvēkiem ar kustību ierobežojumiem, pie galvenās ieejas ar starptautiski atpazīstamiem simboliem jānorāda alternatīvās ieejas atrašanās vieta.

Ja ēkai ir atsevišķa ieeja cilvēkiem ar invaliditāti, uz studenta apliecības ieteicams ieprogrammēt elektronisko durvju atvēršanas lasītāju, ar kura palīdzību students patstāvīgi var iekļūt ēkā.

Zvana poga un karšu nolasītājs jāizvieto ne augstāk kā 1,1 m no grīdas. Pie zvana pogas jānorāda apsarga/atbildīgās personas, kura palīdzēs iekļūt ēkā, kontakti.

Durvju vērtnes platumam jābūt vismaz 0,9 m un durvīm jākontrastē ar sienu krāsu. Durvīm jābūt viegli atveramām vismaz 90° leņķī un tām ar durvju atvērējmehānisma palīdzību ir jānofiksējas atvērtām vismaz 15 sekundes.

Ja durvis atveras virzienā uz sevi, pirms durvīm ir jābūt manevrēšanas laukumam 1,5 m diametrā.

Durvju atvēršanas slodzei jābūt ne lielākai kā 1,5 kg (durvju atvēršanai jābūt tik vieglai, lai to var izdarīt ar diviem roku pirkstiem). Ja durvīm ir atvērējmehānisms, tad atvēršanas slodzei nevajadzētu būt lielākai par 2 kg. Durvju rokturim jābūt viegli satveramam un lietojamam.

Ja ēkā ir virpuļdurvis, ieteicams ierīkot speciāli marķētu pogu, kas paredz iespēju samazināt durvju cirkulēšanas ātrumu, lai pa tām varētu iekļūt cilvēks ar pārvietošanās ierobežojumiem. Blakus virpuļdurvīm vēlams papildu ieeja. Papildu ieejai jābūt ar viegli atveramām durvīm bez sliekšņa, vai arī sliekšnim abās pusēs jābūt uzbrauktuvei.

Durvju furnitūrai (darbojošās ierīces, piemēram, rokturi, atloki, aizbīdņi un slēdzenes) ir jābūt izmantojamai, rīkojoties ar slēgtu dūri, kā arī neprasot precīzu pirkstu kustību kontroli, stingru satvērienu, saspiežot vai atvelkot rokas. Stiklotām durvīm jābūt vizuāli viegli pamanāmām, apzīmētām ar kontrastējošu marķējumu 0,10 m platā joslā visā stiklotās norobežojošās konstrukcijas platumā trīs augstumos no grīdas līmeņa – 1,60 m, 1,40 m un 0,35 m.

2.5. Telpas

Iekārtojot telpas, ir jāņem vērā priekšmetu augstums, ko cilvēks spēj aizsniegt, sēžot riteņkrēslā, kā arī augstums, ko viņš spēj ietvert savā redzeslokā. Piemēram, vēlams elektriski regulējams galds, blakus aizsniedzama elektrības rozete, tāfele ar regulējamu augstumu, aizsniedzams loga atvēršanas rokturis – tā, lai arī cilvēks riteņkrēslā varētu šos priekšmetus aizsniegt.

Iekštelpās grīdas virsmu segumam ir jābūt cietam, līdzenam un neslīdošam. Grīdas seguma savienojuma vietas ir precīzi jāapstrādā, lai neveidotos šķēršļi un asas līmeņu maiņas. Grīdas virsmas seguma faktūra var palīdzēt orientēties cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Sienu krāsojumam jākontrastē ar durvīm un citiem telpas elementiem. Būtu jāizvairās no raiba vai pārāk koša krāsojuma.

2.5.1. Studentu informācijas centrs

Studentu informācijas centram ir jābūt pielāgotām cilvēkiem ar dažāda veida funkcionāliem traucējumiem, viegli atrodamam un pamanāmam.

Ja telpās ir klientu apkalpošanas lete, tās augstumam jābūt ne augstāk kā 0,85 m. Pie letes jābūt brīvai vietai, lai cilvēks riteņkrēslā var brīvi piekļūt pie letes.

Ja studentu informācijas centrā ir digitālās pašapkalpošanās ierīces, tās ir jāizvieto augstumā no 0,80 m līdz 1 m. Vēlams, lai ir iespējams mainīt ierīces novietojuma leņķi, lai cilvēkam riteņkrēslā ir ērtāk darboties. Zem tastatūras galda jābūt brīvai vietai 0,8 m platumā, 0,7 m augstumā un 0,5 m dziļumā.

Ja tiek izmantota kārtas numuru izsniegšanas ierīce, vēlams to aprīkot ar spiežamām pogām un Braila šriftu.

Studentu informācijas letei jābūt aprīkotai ar indukcijas cilpu un tā ir jāapzīmē ar atbilstošu starptautiski atpazīstamu zīmi. Indukcijas cilpa atvieglo dzirdamību cilvēkiem, kuri ikdienā lieto dzirdes aparātus.

2.5.2. Gaiteni

Lai cilvēki riteņkrēslos gaitenī varētu brīvi pārvietoties abos virzienos, gaitenim ir jābūt vismaz 1,5 m platum un bez šķēršļiem. Gaiteņu logiem jābūt aprīkoti ar materiālu, kas aiztur spilgtus saules starus.

Radiatori un ugunsdzēsāmie aparāti ir jāizvieto sienas padziļinājumos vai tie ir jānorobežo ar kontrastējošas krāsas margām.

Gaitenīs vēlams gar sienām izvietot margas kontrastējošā krāsā 0,9 m no grīdas līmeņa. Telpām jābūt bez sliekšņiem un līmeņu maiņa nedrīkst pārsniegt 2 cm. Lai atvieglotu orientēšanos ēkā, gaitenīs dažādos stāvos vai korpusos ieteicams krāsot dažādās krāsās un šo pašu krāsu ieteicams izmantot arī pie informācijas stendiem un norādēm uz šīm vietām. Garderobes letei jābūt divos līmeņos, no kuriem zemākais līmenis ir paredzēts, lai apkalpotu apmeklētājus riteņkrēsliņā, tās augstums – 0,75–0,85 m.

2.5.3. Atpūtas (aprūpes) telpa

Atpūtas (aprūpes) telpa nepieciešama cilvēkiem, kuri pārvietojas riteņkrēslos vai kuriem ir citi funkcionēšanas ierobežojumi (piemēram, muguras sāpes, veikta gūžas operācija, cilvēks lieto inkontinences līdzekļus u.c), lai varētu atpūsties, aprūpēt sevi, lietot nepieciešamos medikamentus, izmantot asistenta palīdzību un ievērot darba un atpūtas režīmu.

Atpūtas (aprūpes) telpā jābūt pieejamai tualetei, nelielai gultai un krēslam. Svarīgi, lai gulta būtu 0,45–0,50 m augsta un krēslam būtu roku balsti. Telpai jāparedz iespēja to aizslēgt no iekšpuses, kā arī iekšpusē jānodrošina palīdzības poga.

Atpūtas (aprūpes) telpa būs noderīga arī jaunajiem vecākiem, kā vieta, kur pabarot un aprūpēt bērnu. Ja šāda telpa ir izbūvēta, tad svarīgi ir izvietot norādes uz atpūtas telpu, lai apmeklētāji varētu to atrast un izmantot un tai ir iespējams piekļūt no visiem ēkas stāviem.

2.5.4. Studentu viesnīcas

Studentu viesnīcai jābūt piemērotai cilvēkiem ar invaliditāti, kā arī tiem, kuriem nepieciešama papildu vieta īpašam aprīkojumam veselības uzturēšanai. Iespēju robežās numuriņi ir jāpielāgo studenta ar invaliditāti vai funkcionāliem traucējumiem individuālajām vajadzībām.

Viesnīcā jābūt pieejamai ieejai, iespējai pārvietoties starp stāviem (ja augšējos stāvos izvietotas tādas koplietošanas telpas, kas nav pieejamas zemākos stāvos – atpūtas zona, bibliotēka), pielāgotām tualetes telpām katrā stāvā. Ja starp stāviem pārvietoties nav iespējams un pārbūve netiek plānota, jānodrošina, lai koplietošanas telpas un pieejamie numuriņi atrastos ēkas pirmajā stāvā.

Studentu viesnīcā ieteicams izveidot vismaz dažus autonomus numuriņus ar tualetes telpu un virtuvi. Tualetes jābūt pieejamai cilvēkam riteņkrēslā un tai jābūt attiecīgi aprīkotai (skat. sadaļā 2.5.8. "Tualetes telpa"). Numuriņā ir ieteicama gulta ar regulējamu augstumu.

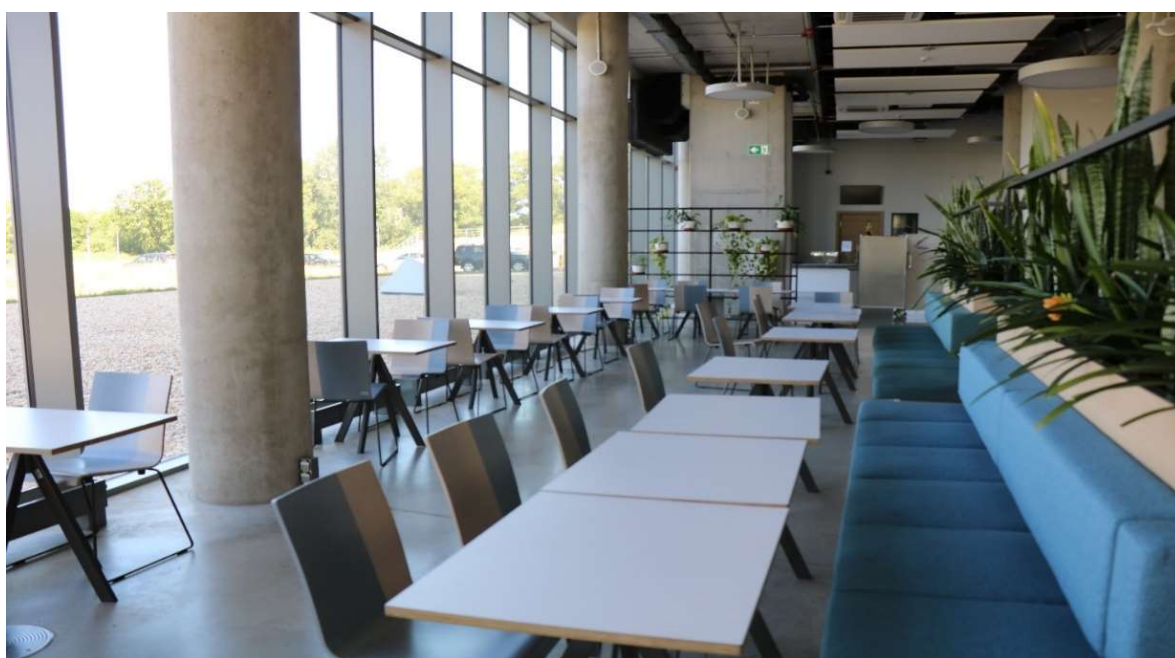
Pieejamo numuriņu virtuves skapīšiem, drēbju skapja pakaramajiem, darba galdam un plauktiem ir jābūt cilvēkam riteņkrēslā sasniedzamā augstumā vai ar regulējamu augstumu. Svarīgi, lai arī numuriņa logu atvēršanas rokturi ir aizsniadzamā augstumā un tiem var piekļūt bez šķēršļiem.

2.5.6. Ēdnīca

Ēdnīcā ēdamgaldiem jābūt pieejamiem riteņkrēslu lietotājiem – 0,70 m augstiem, vismaz 0,90 m platiem un galda kājas nedrīkst traucēt piebraukt pie galda.

Ēdiena letes, aukstumskapjus un citus plauktus jāizvieto tā, lai tos var aizsniegt cilvēki riteņkrēslos. Svarīgi, lai cilvēks riteņkrēslā var redzēt, kas atrodas uz letes.

Svarīgi, lai ēdnīcā galdi un krēsli kontrastē ar grīdas segumu, ēdienkarte un cenas ir lielā drukā un ir labi salasāmas cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

2.5.7. Auditorijas

Mācību auditorijā pirmos galdus no loga puses ir jāpiedāvā cilvēkiem ar redzes un dzirdes traucējumiem, ja viņi nav izvēlējušies citu sev ērtu vietu. Cilvēkiem riteņkrēslā ir jāpiedāvā divas rindas no durvju puses, lai būtu vieglāk pārvietoties un manevrēt.

Auditorijā ir jāparedz brīvs no šķēršļiem ceļš starp galdiem, kur attālums starp galdiem ir vismaz 1 m plats.

Auditorijās ir jānodrošina ērti pieejamas rozetes – arī virs galda līmeņa, kas ir ērti, ja cilvēks, piemēram, nevar saliekties.

Ieteicams izmantot galdus un tāfeles ar regulējamu augstumu, kas ir ērti gan cilvēkiem riteņkrēslā, gan arī liela vai maza auguma cilvēkiem, tostarp gan studentiem, gan pasniedzējiem.

2.5.8. Tualetes telpa

Cilvēku ar invaliditāti ērtībai ir nepieciešama pieejama tualete katrā stāvā, taču obligāti ir jāierīko vismaz viena tualetes telpa, kas ir pieejama riteņkrēslu lietotājiem un ir sasniedzama no jebkuras telpas un visiem ēkas stāviem.

Pieejamas tualetes kabīnes minimālais garums ir 2,20 m, bet platums ne mazāk kā 1,60 m, klozetpoda priekšpusē ir brīvs laukums manevrēšanai 1,5 m diametrā. Klozetpoda vienā vai abās malās ir 0,80 m brīva vieta, kas paredzēta, lai cilvēks no riteņkrēsla var pārsēsties. Ja klozetpods ir pieejams no vienas puses, tad tā attālumam no sienas ir jābūt 0,2 m un augšējās malas augstumam (bez vāka) - 0,45–0,47 m.

Tualetes telpa ir pielāgota cilvēkiem ar invaliditāti, ja telpas ir bez sliekšņiem, vietās, kur tas nav iespējams, sliekšņi nav augstāki par 2 cm un to malas ir noapaļotas, grīdas segums ir gluds un neslīdošs, arī tad, ja tas ir slapjš.

Tualetes durvis ir jāapzīmē ar speciālu marķējumu 1,60 m augstumā. Tualetes durvju priekšā jābūt brīvam manevrēšanas laukumam 1,5 m diametrā.

Durvju rokturim, atkarībā no durvju vēršanās virziena, ir jābūt visā durvju platumā, lai cilvēks riteņkrēslā tās var atvērt pats. Durvis ir jāaprīko ar slēdzeni, ko krīzes situācijā var atvērt arī no ārpuses.

Tualetes telpā jāierīko palīdzības poga 1,20 m augstumā no grīdas līmeņa, lai cilvēks ar invaliditāti nepieciešamības gadījumā var izsaukt palīdzību. Svarīgi, lai palīdzības poga ir savienota ar auklu, ko var satvert gadījumā, ja cilvēks nokrīt uz grīdas. Ieteicams palīdzības pogu ierīkot divos līmeņos (0,2 m un 0,9 m augstumā no grīdas līmeņa, iespējami tuvu podam). Palīdzības pogai ir jābūt aprīkotai ar vizuālu indikatoru, kas rāda, ka poga ir iedarbināta, kā arī jānodrošina personāls, kas reaģē uz palīdzības pogas izsaukumu.

Pie klozetpoda ir nepieciešami atbalsta rokturi 0,65-0,75 m augstumā un to nespējai jābūt vismaz 70 kg. Atbalsta rokturu garumam jāsakrīt ar poda garumu vai jābūt garākiem un tiem ir jābūt paceļamiem abās malās.

Izlietnes augšmalai ir jāatrodas 0,80 - 0,85 m augstumā no grīdas un zem tās ir jābūt brīvai vietai, lai cilvēks riteņkrēslā var piebraukt. Ūdens jaucējkrānam ir jābūt ar pagarinātu rokturi, lai to ir ērti aizsniegt.

Roku žāvēšanas ierīce vai papīra dvieļu turētājs jāizvieto ne augstāk kā 0,9 m no grīdas, tualetes papīra turētājam jāatrodas aizsniedzamā attālumā no klozetpoda; atkritumu urnai ir jābūt pietiekami lielai.

Tualetes telpā gaismas slēdžus ir jāizvieto ne augstāk kā 1,2 m no grīdas līmeņa, tiem jābūt kontrastējošā krāsā, viegli izmantojamiem un saskatāmiem.

Tualetes telpā svarīgs ir arī spogulis, kas ir piestiprināts slīpi pret sienu vai tas ir regulējams. Spoguļa apakšējai malai jāatrodas ne augstāk kā 1,0 m no grīdas.

2.5.9. Dušas telpa

Riteņkrēslu lietotājiem paredzētās dušas telpas minimālais platums un garums ir ne mazāks par 1,8 m.

Dušas telpa jāaprīko ar nolaižamu sēdekli 0,50 m augstumā no grīdas, vēlams ar paceļamiem roku balstiem; sēdekļa dziļums ir 0,30–0,40 m; sēdekļa platums 0,40–0,50 m; izturības slodze vismaz 120 kg.

Ūdens maisītājs jānovieto 1,0 m augstumā no grīdas. Dušas klausulei ir jābūt savienotai ar elastīgu un lokanu cauruli un tās stiprinājumam jābūt ar maināmu augstumu. Blakus dušas klausules stiprinājumam ir jābūt vertikālam rokturim no 1,2 m līdz 1,7 m augstumā no grīdas.

Gaismas slēdzis, ziepju trauki, dvieļu turētāji jāizvieto 1,20 m no grīdas līmeņa.

Kanalizācijas trapa režģim ir jābūt vienā līmenī ar grīdu.

Dušas telpā jāierīko palīdzības poga 1,20 m augstumā no grīdas līmeņa, kas savienota ar auklu, lai cilvēks ar invaliditāti nepieciešamības gadījumā var izsaukt palīdzību (skat. aprakstu 2.5.8. sadaļā "Tualetes telpa").

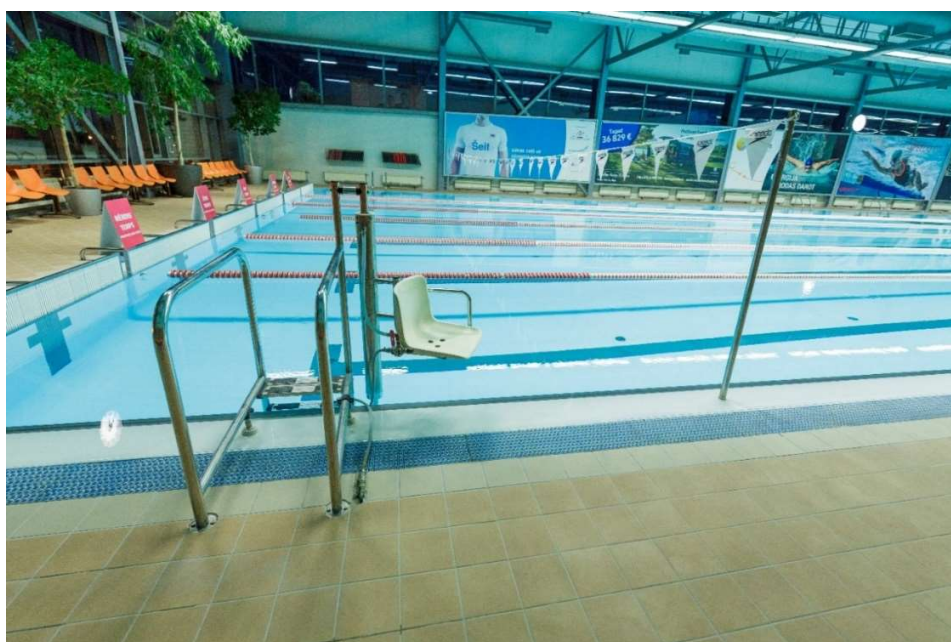

2.5.10. Sporta būves un peldbaseini

leejai sporta būvē jābūt brīvai, bez šķēršļiem. Sporta zālei jābūt aprīkotai ar pielāgotu tualeti un dušas telpu cilvēkiem riteņkrēslos un kustību traucējumiem.

Ja sporta zālē ir skatītāju tribīnes - tām jābūt brīvi pieejamām cilvēkiem riteņkrēslos. Vietu, kas ir paredzētas cilvēkiem riteņkrēslos, skaitam jābūt vismaz 3% no kopēja vietu skaita.

Ja ēkā ir paredzēts peldbaseins, tam jābūt pielāgotam arī cilvēkiem ar invaliditāti. Peldbaseina grīdām ir jābūt ar neslidenu, cietu un līdzenu virsmu. Vismaz viena dušas kabīne jāpielāgo cilvēkiem riteņkrēslos un kustību traucējumiem. Peldbaseins ir jāaprīko ar speciālu pacelāju cilvēkiem riteņkrēslos. Pacelāja celtspējai jābūt vismaz 110 kg, un peldbaseina personāls ir jāapmāca tā lietošanai.

Ja izglītības iestādes programma paredz sporta nodarbības, ieteicams veidot atsevišķas grupas cilvēkiem ar invaliditāti un funkcionāliem traucējumiem, paredzot iespēju nodarboties ar adaptīvu sportu, tostarp būtu jānodrošina speciāls aprīkojums, ja tāds ir nepieciešams individuālā gadījumā.

2.5.11. Bibliotēka

Bibliotēkas letes augstumam jābūt ne augstāk kā 0,85 m no grīdas, pie letes jānovieto krēsls, kur cilvēks var apsēsties. Ja plaukti izvietoti augstāk par 1,6 m (maksimālais augstums, ko cilvēks riteņkrēslā var aizsniegt), ir jābūt personālam, kas varētu palīdzēt.

Bibliotēkas lete ir jāaprīko ar indukcijas cilpu, kas apzīmēta ar atbilstošu starptautiski atpazīstamu zīmi.

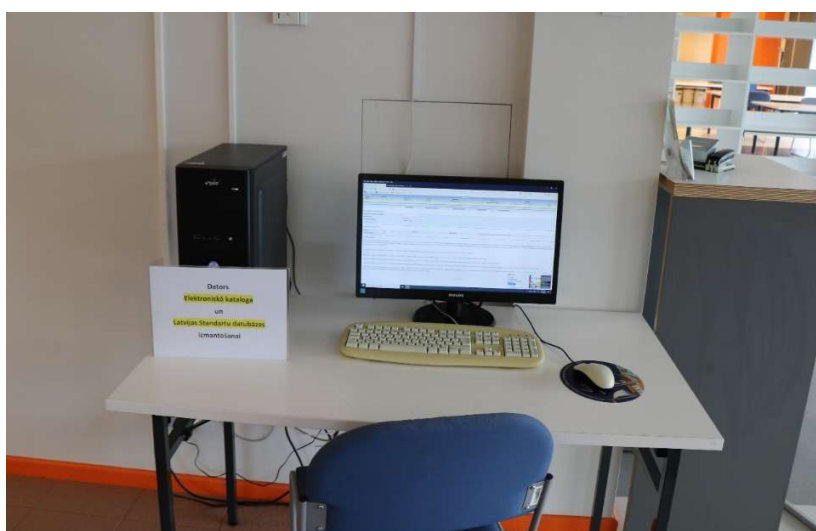
Bibliotēkai ir jānodrošina attālināta pieeja bibliotēkas elektroniskiem resursiem no individuālās datora ierīces, arī ārzemju informatīvajiem resursiem.

Grāmatas plauktos būtu jāizvieto tādā augstuma, lai cilvēks riteņkrēslā tās var aizsniegt.

Bibliotēkas krājumu izvēles digitālās pašapkalpošanās ierīces jāizvieto augstumā no 0,80 m līdz 1,10 m. Svarīgi, lai ir iespējams mainīt ierīces novietojuma leņķi, lai cilvēkam riteņkrēslā ir ērtāk darboties.

Ja elektroniskajai ierīcei ir tastatūra, tai jāatrodas ne augstāk kā 0,85 m no grīdas, monitora apakšējai malai - ne augstāk kā 1 m no grīdas. Zem tastatūras galda jābūt brīvai vietai 0,8 m platumā, 0,7 m augstumā un 0,5 m dziļumā.

2.5.12. Pasākumu zāles

Publisku pasākumu telpās, saskaņā ar būvnormatīvu⁵ vismaz 3 % vietu no kopējā vietu skaita jāpielāgo personām ar kustību traucējumiem, nodrošinot vismaz 1,2 m garu un 0,9 m platu brīvu laukumu ar horizontālu grīdu. Pieejamām riteņkrēslu/skūteru vietām jābūt bez sēdekļiem vai ar noņemamiem sēdekļiem, ne mazāk kā 9,0 m platām un vismaz 1,5 m garām. Ja zālē sēdvietu skaits ir vairāk nekā 100, tad pieejamās sēdvietas jāiekārto vairākās zāles vietās tā, lai blakus būtu vieta arī asistentam, kas pavada cilvēku ar invaliditāti.

Pieejama skatuve ir bez pakāpieniem, ar uzbrauktuvēm. Ja tas nav iespējams, var izmantot pārvietojamās uzbrauktuves, iebūvētos vai mobilos pacelājus. Uz skatuves jāparedz labi izgaismota vieta zīmju valodas tulksam.

Pasākumos, kuros piedalās 50 vai vairāk cilvēku, ieteicams nodrošināt klausīšanās palīgierīces cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem. Vieta, kur var saņemt klausīšanās palīgierīces, jāapzīmē ar atbilstošu simbolu.

2.6. Pārvietošanās starp stāviem

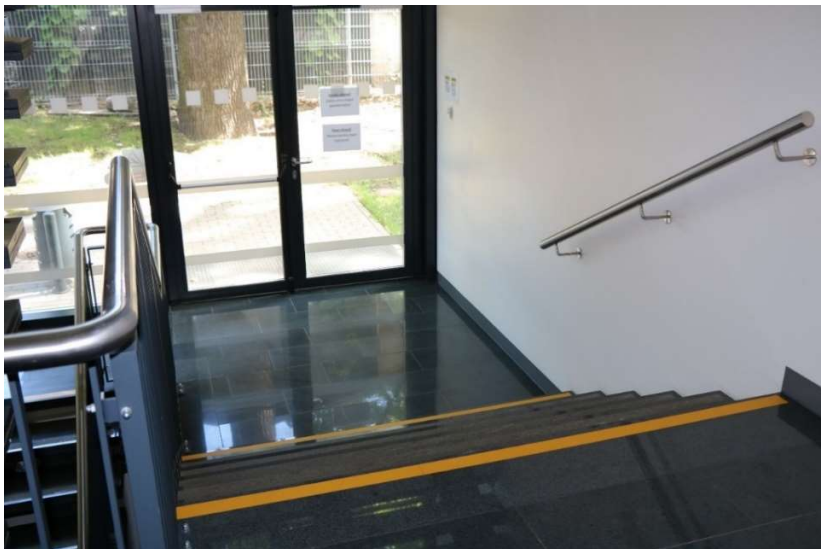
2.6.1. Kāpnes

Publiski pieejamo kāpņu segumam jābūt veidotam no neslīdoša materiāla, stingri nostiprinātam un viegli kopjamam. Var izmantot arī pretslīdes lenti. Ja kāpņu augstums ir lielāks par 2,1 m, nepieciešams uzstādīt margas vai barjeras drošībai 0,9 m augstumā no grīdas.

---

⁵ Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-15 "Publiskas būves", <https://likumi.lv/ta/id/274995-noteikumi-par-latvijas-buvnormativu-lbn-208-15-publiskas-buves>

Grīdas līmeņu maiņu pandusa sākumā un beigās, kā arī kāpņu pirmo un pēdējo pakāpienu ir jāmarkē ar kontrastējošu (dzeltenu vai tumšu uz gaiša fona) ne mazāk kā 5 cm platu svītru visā kāpņu vai pandusa platumā. Kāpņu priekšā 0,6 – 1,2 m pirms kāpnēm jāizvieto taktīla kontrastējoša līnija, kas brīdina par kāpņu tuvošanos.

Uz kāpņu margām pie pirmā un pēdējā pakāpiena jāiestrādā stāva numurs Braila rakstā un vai taktīlā veidā.

2.6.2. Lifts

Cilvēkiem ar invaliditāti pieejamas lifta kabīnes izmērs ir 1,1 m platumā un 1,4 m dziļumā; lifta kabīnē ir nodrošināta audio informācija par lifta darbību (stāvs, kurā lifts atrodas, braukšanas virziens) un lifta izsaukuma pogas un vadības paneļa pogas, t.sk. trauksmes izsaukuma pogas apzīmējumi ir Braila rakstā vai taktīlā veidā.

Lifta atrašanās vieta ēkā ir skaidri jānorāda gan ar taktīlām vadlīnijām, gan ar vizuālām norādēm. Lifta durvīm ir jākontrastē ar telpu.

Pie lifta izejas katrā stāvā ir jābūt brīvam manevrēšanas laukumam 1,5 m diametrā.

Lifta durvju platumam atvērtā stāvoklī jābūt ne mazākam par 0,9 m. Atvērtām lifta durvīm jānofiksējas vismaz uz 15 sekundēm. Lifta izsaukšanas pogai jābūt ne augstāk kā 1,2 m no grīdas līmeņa.

Lifta vadības panelim jābūt 0,9 m augstumā no grīdas līmeņa un tam ir jākontrastē uz apkārtējā fona. Lifta augstākās pogas nedrīkst atrasties augstāk par 1,2 m no grīdas līmeņa.

Pie sienas iepretim lifta ieejai vai arī uz lifta gala sienas ir jābūt spogulim, kas palīdz cilvēkam riteņkrēslā izbraukt no lifta at muguriski. Spoguļa apakšējai malai jābūt jābūt ne augstāk kā 0,7 m no grīdas un tam ir jābūt norobežotam ar drošības margu. Margai jābūt 0,9 m augstumā no grīdas līmeņa.

Lifta stikla virsmām jābūt apzīmētām ar kontrastējošām 0,1 m platām joslām visā stiklotās norobežojošās konstrukcijas platumā trīs augstumos no grīdas līmeņa – 1,6 m, 1,4 m un 0,35 m.

Lifta kabīnē ir jānorāda avārijas palīdzības izsaukšanas telefona numurs, ar kuru ir iespējama saziņa ar tīziņas palīdzību, kas ir svarīgi cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem. Liftā ir ieteicams ievietot nolokāmu soliņu, pret kuru atbalstīties vai uz kura apsēsties vecāka gada gājuma cilvēkiem, vai cilvēkiem ar kustību traucējumiem.

2.7. Drošība un evakuācijas ceļi

Trauksmes signalizācijas sistēma jāveido no dažādām komponentēm, kas automātiski izziņo (vizuāli, audiāli un ar vibrāciju) trausmi. Zīmēm (piktogrammām) jābūt viegli lasāmām un saprotamām arī sliktas redzamības apstākļos.

Evakuācijas ceļiem jābūt brīviem un bez šķēršļiem. Ja objektā ir vairāki stāvi un ārkārtas situācijā lifti nedarbojas, tad ir jābūt arī evakuācijas riteņkrēsliem katrā stāvā.

Evakuācijas plānam, ugunsdzēsamajam aparātam un trauksmes pogai jābūt ne augstāk kā 1,2 m no grīdas, lai cilvēks riteņkrēslā to var saskatīt un aizsniegt. Evakuācijas plānam būtu jābūt arī taktiļā izpildījumā, lai plānu var lasīt arī neredzīgi cilvēki.

Lai palīdzētu cilvēkiem ar redzes traucējumiem ārkārtas evakuācijas laikā, veiciet šādas darbības:

- pastāstiet personai ārkārtas situācijas būtību un piedāvājat savu roku kā palīdzību. Šī ir vēlamā metode, darbojoties kā "redzīgs ceļvedis";
- sniedziet mutiskus norādījumus, lai sniegtu padomus par drošāko maršrutu vai virzienu, izmantojot aprēķinātos attālumus un virziena noteikumus;
- ejot pastāstiet cilvēkam, kur atrodaties un kur atrodas šķēršļi;
- kad esat nonācis drošībā, orientējiet cilvēku uz apkārtni un jautājiet, vai viņam nepieciešama turpmāka palīdzība;
- ja iespējams, pārliecinieties, ka dienesta dzīvnieks nav nošķirts no saimnieka.

Lai palīdzētu cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem ārkārtas evakuācijas laikā, veiciet šādas darbības:

daži nedzirdīgi vai vājdzirdīgi cilvēki ārkārtas situācijās var neuztvert dzirdamo ugunsgrēka trauksmi. Izmantojiet alternatīvu brīdināšanas sistēmu, piemēram:

- uzrakstiet piezīmi, lai pastāstītu personai situāciju, tuvāko evakuācijas ceļu un vietu, kur tikties ārpusē; (paraugs: "UGUNS! Izejiet pa aizmugurējām durvīm pa labi. TAGAD. Tiekamies ārā uz priekšējā zāliena.");
- ieslēdziet un izslēdziet gaismas slēdži, lai iegūtu viņu uzmanību, un pēc tam ar žestiem vai rakstiski norādiet, kas notiek un kas jādara. Nelietojiet gaismas slēdža tehniku, ja apkārtnē jūtat dabas gāzes smaržu;
- sniedziet vizuālas instrukcijas, lai sniegtu padomus par drošāko maršrutu vai virzienu, norādot uz izejām vai evakuācijas kartēm;
- ja iespējams, pārliecinieties, ka dienesta dzīvnieks nav nošķirts no saimnieka.

Palīdzot ārkārtas evakuācijas gadījumā cilvēkam riteņkrēslā, būtu jāievēro šādi ieteikumi:

- neceliet personu riteņkrēslā. Pārāk liels risks ir saistīts gan ar pašu glābēju, gan ar cilvēku riteņkrēslā (muguras savainojums, riteņkrēsla un tajā esošā cilvēka vadības zaudēšana, paklupšana, krišana);
- riteņkrēslos ir daudz kustīgu vai vāju daļu, kas nav konstruētas tā, lai izturētu celšanas spriedzi (piemēram, sēdekļa stienis, kāju plāksnes, riteņi, pārvietojamie roku balsti utt.), tādēļ pārvietošana ir jāveic īpaši rūpīgi.

Evakuācijas krēsli

- evakuācijas krēsli ir īpaši konstruēti, lai evakuētu cilvēkus, kas pārvietojas riteņkrēslos vai kuriem ir kustību ierobežojumi, kuri liedz pārvietoties patstāvīgi;

- evakuācijas krēslu izmantojiet tikai tad, ja esat apmācīts to darīt;
- apsveriet savas iespējas un riskus ievainot sevi un citus, mēģinot evakuēties. Jūsu pirmā iespēja vienmēr ir pārvietot personu uz drošu patvēruma zonu;
- pirms mēģināt pārvietot cilvēku uz evakuācijas krēslu:
  - pajautājiet personai, kā jūs varat palīdzēt viņu pārvietot uz evakuācijas krēslu;
  - pajautājiet viņiem, vai ir kāds īpašs stāvoklis, par kuru jums jāzina;
  - pirms sākat, pārrunājiet, kā jūs cilvēku plānojat pacelt un kurp dodaties.

Jāapzinās, ka dažiem cilvēkiem riteņkrēslā var būt:

- minimāla kustību spēja un to pacelšana var būt bīstama viņu pašsajūtai;
- ļoti mazs augšējās ķermeņa daļas un kakla stiprums;
- apgrūtināta elpošana un / vai aprīkojums, kas palielina to neaizsargātību pret dūmiem, tvaikiem vai citiem gaisā esošiem toksiskiem līdzekļiem.

Vienmēr jautāriet cilvēkam ar invaliditāti, kādas ir viņu vajadzības un vēlmes attiecībā par:

- pārvietošanās veidu;
- vai jāņem līdzi sēdekļa spilvens vai paliktņis;
- ja evakuācijas laikā cilvēks tiek pacelts no riteņkrēsla:
  - palūdziet citiem atnest riteņkrēslu;
  - kad riteņkrēsls ir atstāts aiz muguras, neatstājiet to ejā un pārliecinieties, ka tas netraucē izejas ceļus;
  - ja iespējams, pārliecinieties, ka servisa suns nav nošķirts no saimnieka;
  - pēc iespējas ātrāk novietojiet cilvēku atpakaļ riteņkrēslā.

Svarīgi

Ja iespējams, pārbaudiet, vai paredzētajā evakuācijas ceļā nav šķēršļu. Atcerieties: var būt dūmi, gruveši, plūdi, elektrības zudums vai citi šķēršļi.

Pārvietojiet cilvēkus, kuri nespēj atstāt ēku patstāvīgi, uz patvēruma zonu. Patvēruma zonas:

- lielākā daļa slēgto kāpņu telpu;
- blakus esoša ēka aiz uguns durvīm;
- birojs ar aizvērtām durvīm, kas atrodas drošā attālumā no apdraudējuma.

Nekavējoties izejiet no balkoniem un gaitenim.

Palīdziet personām, kuras var atstāt ēku, ja iespējams, ievērojot jūsu plānoto evakuācijas ceļu. Nelietojiet liftus.

Nekavējoties informējiet neatliekamās palīdzības dienestus par ēkā esošo cilvēku atrašanās vietu un stāvokli.

Neatgriezieties ēkā, kamēr to nav atļāvusi atbilstošā iestāde, piemēram, policija, ugunsdzēsības dienests utt.

3. Pielāgots studiju process

3.1. Attālinātā apmācība

Visai informācijai attālinātai apmācībai ir jābūt standartizētai WEB pieejai (*WEB Content Accessibility*). WEB saturam ir jābūt pieejamam plašai auditorijai ar īpašām vajadzībām, piemēram, studentiem ar dzirdes traucējumiem, redzes traucējumiem, kustību traucējumiem, runas traucējumiem, garīgās veselības traucējumiem, ka arī ar kombinētiem traucējumiem.

Nemot vērā cilvēku ar invaliditāti informācijas uztveres spējas un informācijas apstrādes specifiku cilvēkiem ar invaliditāti, nepieciešamības gadījumā jāizstrādā individuāls mācību plāns, jāpiedāvā papildu laiks atbildes sniegšanai, jāizvērtē iespēja pagarināt mācību periodu līdz 6 mēnešiem, piedāvājot attālinātas individuālas apmācīšanas iespējas. Vienlaikus atbalsta pasākumiem nebūtu jāsamazina akadēmiskās prasības noteikta priekšmeta apguvei.

Attālinātai apmācībai jābūt individuāli pielāgotai – gan ritms, gan saturs. Studentam ir jābūt iespējai kontaktēties ne tikai ar pasniedzēju, bet arī ar studiju grupu, ar mērķi saliedēt grupu, sekmēt komandas darbu, apspriest un pieņemt grupas lēmumus.

Tiešsaistes nodarbību efektīva forma ir vebināri, kur var piedalīties arī vieslektori. Tomēr tiešsaistes nodarbības būtu jāizmanto tikai kā viens no apmācību rīkiem, jo ikvienam studentam, t.sk. arī studentam ar invaliditāti, ir ļoti svarīgi satikt kursa biedrus un citus studentus, pasniedzējus un iekļauties ikdienas studiju vidē.

Daudzas augstskolas studentiem ar invaliditāti piedāvā e-studijas klātienē - pilnvērtīgu studiju procesu, kura laikā lekcijas, konsultācijas ar pasniedzējiem un eksāmenu kārtošana notiek e-vidē⁶, kā arī tālmācību. Mūsdienās tālmācību realizē, galvenokārt izmantojot elektroniskās tehnoloģijas un speciāli tālmācības tālmācības vajadzībām sagatavotus materiālus – dokumentus, prezentācijas, lekciju videofailus, kuros iestrādāti vingrinājumi paškontrolei, testi, kā arī uzdevumi mācību vielas apguvei.

3.2. Tehniskie palīgīdzekļi, asistents un surdotulks

Lai veicinātu cilvēku ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas un sociālo iekļaušanu, valsts apmaksā tehniskos palīgīdzekļus, ko nodrošina kompleksi vai kā atsevišķu pakalpojumu atbilstoši personas funkcionālo traucējumu vai anatomiskā defekta veidam; nodrošina asistenta pakalpojumu personām ar kustību vai redzes traucējumiem; nodrošina surdotulka pakalpojumu personām ar dzirdes funkcionāliem traucējumiem. Personas, kas mācās vai studē tehniskos palīgīdzekļus saņem steidzamības kārtā.

Tehniskie palīgīdzekļi ir aprīkojums vai tehniskās sistēmas, kas novērš, kompensē, atvieglo vai novērš funkcijas pazeminājumu vai invaliditāti⁷. Tehniskos palīgīdzekļus izsniedz "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari"" (<https://www.vtpc.lv/>), Latvijas Nedzirdīgo savienībā (<http://www.lns.lv/lat/>), Latvijas Neredzīgo biedrībā <https://www.lnbiedriba.lv/>.

⁶ Ekonomikas un kultūras augstskola <https://www.augstskola.lv/?parent=806&lng=lva>, Alberta koledža <https://www.alberta-koledza.lv/index.php?parent=373>,

⁷ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (<https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>)

Asistents ir fiziska persona, kas sniedz atbalstu personai ar ļoti smagas vai smagas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumu tādu darbību veikšanai ārpus mājokļa, kuras tā invaliditātes dēļ nevar veikt patstāvīgi, — nokļūt vietā, kur tā mācās, strādā, saņem pakalpojumus, pārvietoties un aprūpēt sevi izglītības iestādē, algota darba vietā, būt saskarsmē ar citām fiziskajām un juridiskajām personām, kā arī palīdz personai ar redzes invaliditāti apgūt profesionālās pamatizglītības, profesionālās vidējās izglītības vai augstākās izglītības programmu⁸.

Surdotulks — persona, kas zīmju valodā nodrošina personai ar dzirdes invaliditāti saskarsmi ar citām personām, arī profesionālās pamatizglītības, profesionālās vidējās izglītības vai augstākās izglītības iestādē, kur persona ar dzirdes invaliditāti apgūst izglītības programmu⁹.

3.2.1. Atbalsts personām ar kustību traucējumiem

Kustību funkcionālie traucējumi var būt dažādi. Ir gan tādi, kuri cilvēkiem jau iedzimst, gan arī tādi, kuri tiek iegūti dzīves laikā, piemēram, nelaimes gadījumu un dažādu citu traumu rezultātā. Kustību traucējumi var rasties arī kā sekas dažādām saslimšanām, piemēram, reimatiskajām slimībām.

Daži kustību traucējumi var tikai nedaudz ietekmēt pārvietošanos, piemēram, viegla piekļiņošana, līdz pat stāvoklim, kad nepieciešams izmantot elektrisko riteņkrēslu vai tikai gultu, jo nav iespējama pārvietošanās sēdus vai vertikālā veidā, citkārt var būt grūtības satvert priekšmetus u.c.

Asistenta pakalpojums augstskolās un koledžās studējošajiem - personām ar kustību funkcionāliem traucējumiem, kurām ir noteikta invaliditāte, no valsts budžeta tiek nodrošināts un apmaksāts asistenta pakalpojums augstskolās un koledžās studējošajiem¹⁰. Šo pakalpojumu var saņemt tie studenti ar invaliditāti, kuri funkcionēšanas ierobežojumu dēļ nevar pārvietoties ārpus mājokļa patstāvīgi un kuriem Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija (VDEĀVK) izsniegusi atzinumu par asistenta pakalpojuma nepieciešamību. Valsts apmaksāto asistenta pakalpojumu nodrošina studējošā deklarētās dzīvesvietas pašvaldības sociālais dienests. Augstskolas pienākums būs apliecināt, ka asistenta pakalpojuma saņēmējs apgūst attiecīgo izglītības programmu. Asistenta pakalpojumu piešķirs atbilstoši laikam, kas nepieciešams, lai nokļūtu uz izglītības iestādi un atpakaļ un palīdzētu apgūt izglītības programmu, bet ne vairāk par 40 stundām nedēļā un tikai mācību gada laikā.

Asistents palīdz studentam pārvietoties un veikt pašaprūpi, sagatavoties darbam utml., bet nevar uzņemties daļu no mācību procesa personas ar invaliditāti vietā. Asistents nevar arī aizvietot mācību programmas pielāgošanas prasības.

Cilvēkiem ar kustību funkcionāliem traucējumiem valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari"¹¹ (turpmāk – centrs) piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros nodrošina tehniskos palīg līdzekļus¹², piemēram, alternatīvās komunikācijas tehniskos palīg līdzekļus (multifunkcionāls komunikators ar dokumentu transportēšanas iespēju, vienas rokas tastatūra, vertikalizēta vai bez rokām vadāma datorpele u.c.). Centrs izsniedz personām tehniskos palīg līdzekļus vai organizē tehnisko palīg līdzekļu pakalpojumu saņemšanu pie citiem pakalpojumu sniedzējiem, tai skaitā apmaksā tehniskā palīg līdzekļa iegādes izdevumus atbilstoši valsts paredzētajam finansējuma apmēram, ja persona pati izvēlējusies tehnisko palīg līdzekli.

---

⁸ Invaliditātes likums (<https://likumi.lv/ta/id/211494-invaliditates-likums>)

⁹ Invaliditātes likums (<https://likumi.lv/ta/id/211494-invaliditates-likums>)

¹⁰ Ministru kabineta noteikums Nr. 942 "Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā"

¹¹ <https://www.vtpc.lv/>

¹² 2009.gada 15.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.1474 "Tehnisko palīg līdzekļu noteikumi", <https://likumi.lv/ta/id/202674-tehnisko-paliglidzeklu-noteikumi>

Svarīgi

Cilvēkiem ar kustību traucējumiem dažreiz ir nepieciešamas speciālas ierīces, kas atvieglos mācību procesu. Katrā individuālā gadījumā ir jānoskaidro, kādas ierīces studentam ir nepieciešamas un jāmeklē iespējas sagādāt šīs individuālās ierīces.

Cilvēkiem ar kustību traucējumiem papildu ērtai un pielāgotai sēdvietai auditorijā jābūt nodrošinātai elektriski regulējamai tāfelei un galdam ar elektriski regulējamu augstumu.

3.2.2. Atbalsts personām ar dzirdes traucējumiem

Dzirdes funkcionālie traucējumi tiek iedalīti piecās pakāpēs pēc to smaguma, salīdzinot ar normālu dzirdi. Izdala vieglus dzirdes traucējumus, vidējas pakāpes dzirdes traucējumus, vidēji smagas pakāpes dzirdes traucējumus, smagas pakāpes dzirdes traucējumus un izteikti smagus dzirdes traucējumus¹³.

Surdotulka pakalpojums izglītības programmas apguvei ¹⁴ līdz 480 akadēmiskajām stundām vienam studentam vienā mācību gadā tiek nodrošināts personām ar dzirdes funkcionāliem traucējumiem, kurām ir noteikta invaliditāte. Surdotulka pakalpojumu var saņemt cilvēki ar dzirdes invaliditāti, kuri vēlas iegūt profesionālo pamatizglītību, profesionālo vidējo izglītību vai augstāko izglītību.

Surdotulka pakalpojumu izglītības programmas apguvei (kā arī saskarsmes nodrošināšanai ar citām fiziskām un juridiskām personām) apmaksā no valsts budžeta. Šo valsts noteikto pakalpojumu nodrošina Latvijas Nedzirdīgo savienība (turpmāk -LNS, <http://www.lns.lv/lat/>). Aizvien plašāk tiek izmantots surdotulka pakalpojums, kuru nodrošina attālināti, izmantojot digitālās saziņas ierīces (planšetes). Lai saņemtu surdotulka pakalpojumu, studentam ir jāvērsas ar iesniegumu LNS.

Personām ar vidējas vai smagas pakāpes dzirdes funkcionāliem traucējumiem vai anatomiskiem defektiem atbilstoši to veidam un smaguma pakāpei LNS (izgatavo, pielāgo, izsniedz) tehniskos palīg līdzekļus, piemēram, savienotājvienības radio un televīzijas uztvērējiem (induktīvās spoles), FM radiofrekvenču pārraides sistēmas (raidītājs un uztvērējs) u.c.¹⁵

Svarīgi

Nedzirdīgiem un vājdzirdīgiem studentiem ir nepieciešams papildu laiks (150 - 200%) pārbaudes darbu/eksāmenu kārtošanai. Tas ir nepieciešams tādēļ, ka tiek izmantots surdotulks, kas saziņu padara ilgāku. Par katru papildu nepieciešamo laiku pārbaudījumiem un konsultācijām ieteicams vienoties pasniedzējam un studentam un rast individuālas iespējas.

Mācību telpas aprīkošanai ieteicama radio klase, audio tehnika (akustiskais pastiprinātājs un runātāji), video tehnika (multimediju projektors, televizors), elektriskā tāfele, dokumentu lasīšanas kamera u.c..

Ja cilvēks ar dzirdes traucējumiem piedalās mācībās ar surdotulku, tad surdotulkam ir jāatrodas netālu no prezentācijas, ko rāda pasniedzējs, jo savādāk cilvēkam ar dzirdes traucējumiem nav iespējams koncentrēties.

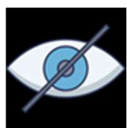
¹³ Vairāk informācijas šeit: <https://dzirde.lv/traucejumi/dzirdes-traucejumu-veidi-un-pakapes/>

¹⁴ 2009.gada 15.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.1472 "Kārība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīg līdzekļus – tīflotnieku un surdotekniku" (<https://likumi.lv/ta/id/202630-kartiba-kada-latvijas-neredzigo-biedriba-un-latvijas-neredzigo-savieniba-sniedz-socialas-rehabilitācijas-pakalpojumus-un-nodro...>)

¹⁵ 2014.gada 10.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr.698 "Noteikumi par pabalstu par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti" (<https://likumi.lv/ta/id/270262-noteikumi-par-pabalstu-par-asistenta-izmantosanu-personam-ar-i-grupas-redzes-invaliditati>)

3.2.3. Atbalsts personām ar redzes traucējumiem

Redzes traucējumi var būt ļoti dažādi. Tāpēc ļoti dažādas var būt problēmas, kas rodas — vājredzīgiem cilvēkiem ir grūti atšķirt cilvēku sejas, siluetus, lasīt drukātu tekstu, pamanīt šķēršļus savā ceļā, šķērsot ielu. Redzes spējas var mainīties atkarībā no veselības stāvokļa, tās var būt atšķirīgas arī dažādos apstākļos (piemēram, atkarībā no apgaismojuma). Redzes zudums var būt arī pilnīgs, kad pasauli klāj tumsa¹⁶.

Cilvēkam ar I grupas redzes invaliditāti ir tiesības saņemt pabalstu asistenta izmantošanai, pašai izvēloties konkrēto asistentu. Ja personai ar I grupas redzes invaliditāti Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA) ir piešķīrusi pabalstu asistenta izmantošanai 10 stundām nedēļā, bet personai nepieciešami asistenta pakalpojumi vairāk nekā 10 stundas nedēļā – asistenta pakalpojumu personai ir tiesības pieprasīt un saņemt arī pašvaldībā daļā, kas pārsniedz 10 stundas nedēļā, bet kopā abās vietās ne vairāk kā 40 stundas nedēļā.

Cilvēkiem ar vidējas vai smagas pakāpes redzes funkcionāliem traucējumiem vai anatomiskiem defektiem atbilstoši to veidam un smaguma pakāpei Latvijas Neredzīgo biedrība (turpmāk – LNB)¹⁷, nodrošina (izgatavo, pielāgo, izsniedz) tehniskos palīg līdzekļus, piemēram, palielināmie stikli, optiskie palīg līdzekļi, elektroniski palielinošie palīg līdzekļi, datorpeles ar palielinājuma funkciju, Braila raksta rāmji (komplektā grifele), Braila rakstāmašīnas, atskaņotāji, diktofoņi - neredzīgām un vājredzīgām personām, kurām tehniskais palīg līdzeklis nepieciešams izglītības iegūšanai vai darbam, alternatīvās ievadierīces (optiskie skeneri vai teksta optiskās atpazīšanas programmas), specializētās datorprogrammas teksta palielināšanai un/vai pārvēršanai skaņā vai Braila rakstā u.c.

LNB Izdevniecības nodaļa sniedz maksas pakalpojumus, kas saistīti ar tekstu pārveidošanu Braila rakstā dažādās valodās. Tāpat LNB rīcībā ir Braila printeri, lai izdrukātu vai pavairotu studijām nepieciešamos materiālus Braila rakstā. Cilvēkiem ar redzes invaliditāti šie pakalpojumi ir bez maksas.

Svarīgi

Tāpat kā pieejamās tehnoloģijas, ir svarīga arī lekciju prezentāciju pieejamība un mācību materiālu pieejamība cilvēkiem ar redzes invaliditāti. Piemēram, vājredzīgiem cilvēkiem būtu vieglāk sekot mācību procesam, ja viņiem tiktu nodrošināta pieeja pasniedzēju prezentācijām pirms lekcijām un semināriem, jo tas dotu iespēju viņiem ar tiem iepazīties pirms lekcijas.

Ja auditorijā ir tāfele, tai ir nepieciešams apgaismojums, jo tas ir svarīgi visiem studentiem, ne tikai vājredzīgu studentu vajadzībām.

Pasniedzējiem ir rūpīgi jāpārdomā tas, kā tiek uzdoti ieskaīšu vai eksāmenu jautājumi - ja jautājums ir nelielā drukā uz ekrāna vai tāfeles, cilvēkam ar redzes traucējumiem var būt grūtības to saskatīt, arī sēžot pirmajā rindā.

Individuālās nepieciešamības gadījumā ieteicamas arī teksta palielināšanas programmas, video palielināšanas iespējas, programmas, kas darbojas ar balss palīdzību, ka arī citām informācijas pieņemšanas – nodošanas iespējām cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

¹⁶ Vairāk informācijas skatīt šeit: http://www.lm.gov.lv/upload/cilvekiem_ar_invaliditati/lnb_redzes_buklets.pdf

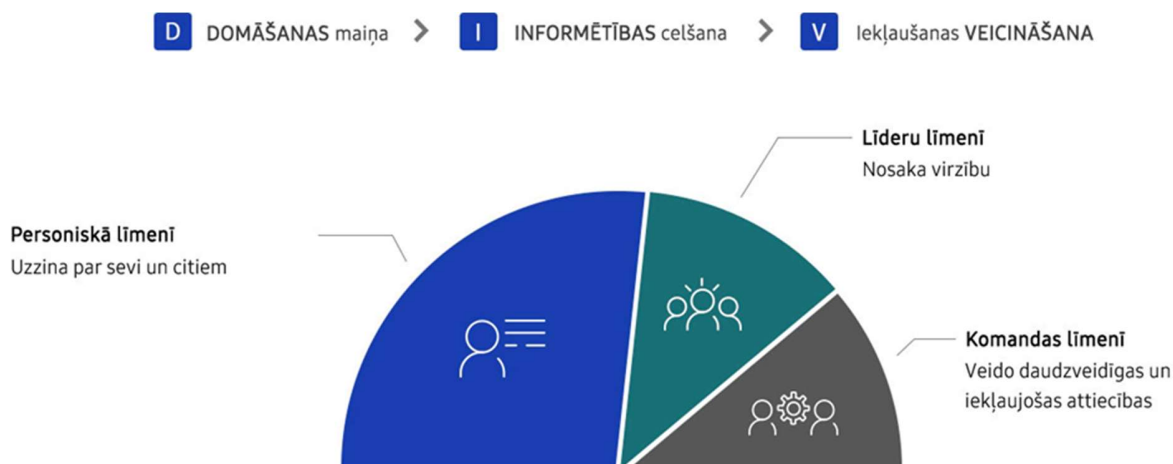
¹⁷ <https://www.lnbiedriba.lv/>

4. Iekļaujoša emocionālā vide

Iekļaušana ir kas vairāk nekā ļašana cilvēkiem ar invaliditāti un bez tās piedalīties vienā un tajā pašā aktivitātē. Lai izglītības iegūšanas process būtu veiksmīgs un tā būtu pozitīva pieredze ikvienam studentam, iekļaušanai ir jābūt vērtībai, kas ir kopīga visām iesaistītajām pusēm, ieskaitot augstskolas mācībspēkus un personālu, studentus un plašāku sabiedrību.

Lai gan iestādes vadītāja uzmanības fokusā ir izglītības iestādes stratēģija un tās realizācija, vadītājam jāspēj izrādīt līdzcietību, rūpes par saviem studentiem un padotajiem un prast pielāgoties dažādām situācijām.

Lai studiju vidi padarītu iekļaujošu un emocionāli atbalstošu, jāprot veidot dialogu starp iesaistītajiem – studentiem, mācībspēkiem, atbalsta personālu un visu izglītības iestādes personālu.

Attēls: <https://www.samsung.com/lv/aboutsamsung/sustainability/diversity-and-inclusion/>

Lai iespējami labāk izzinātu studenta individuālās vajadzības, vislabāk ir pārrunāt ar pašu studentu, kādi atbalsta veidi un pielāgojumi viņam ir nepieciešami. Sarunas laikā var noskaidrot, kādā veidā ir iespējams nokļūt uz studiju vietu, dienesta viesnīcu u.c. vietām, kur notiek studiju process; kādus tehniskos palīgīdzekļus un pielāgojumus students pielieto ikdienā un kādi ir nepieciešami papildus, lai studētu augstskolā. Ieteicams uzaicināt ergoterapeitu, lai novērtētu studiju vidi un studentam nepieciešamo atbalstu. Iespējams, studentam būs nepieciešams papildu laiks uzdevumu izpildei; ģpaša programmatūra, atpūtas istaba u.c. atbalsts.

Viens no risinājumiem studenta vajadzību apzināšanai ir studentu reģistrācijas anketā, ciktāl tas nav pretrunā ar personas datu aizsardzību, iekļaut jautājumus par studentam nepieciešamajiem pielāgojumiem un nepieciešamo atbalstu. Anketu students varētu aizpildīt reizē ar reģistrācijas pieteikumu studijām. Ņemot vērā, ka gan studenta vajadzības, gan atbalsta tehnoloģijas laika gaitā var mainīties, dialogs ar studentu būtu jāuztur visu studiju laiku, laikus reaģējot uz jaunajām vajadzībām un izaicinājumiem.

Lai veicinātu savstarpēju sadarbību un atbalstu starp studentiem, var ierosināt, ka brīvprātīgie studenti nepieciešamības gadījumā palīdz studentam ar invaliditāti. Piemēram, rehabilitācijas vai līdzīgās fakultātēs to varētu ieskaitīt arī kā praksi.

4.1. Atbildīgais par fizisko pieejamību un informāciju

Ņemot vērā izglītības iestādes iespējas, ieteicams izveidot struktūrvienību vai nodaļu, kura būs atbildīga par studiju procesa organizēšanu cilvēkiem ar invaliditāti un funkcionāliem traucējumiem. Šādas nodaļas mērķis ir speciālo nosacījumu izveide un nodrošināšana, lai ikviens students varētu mācīties un iegūt izglītību, ņemot vērā tā individuālās vajadzības.

Struktūrvienības uzdevums būtu tiešais darbs ar studentiem ar invaliditāti, viņu vajadzību apzināšana, atbilstošas vides radīšana, iekļaujoša izglītības procesa nodrošināšana, tehnoloģiskās attīstības jautājumi un informatīvas bāzes attīstīšana, tālmācību programmu pielāgošana studentiem ar invaliditāti, iekļaujošas izglītības nodrošināšanu katram studentam individuāli.

Gadījumā, ja tādas nodaļas izveide nav iespējama, tad šīs funkcijas ieteicams sadalīt starp jau esošajām struktūrvienībām, kas būtu jāatspoguļo izglītības iestādes iekšējos noteikumos. No pārvaldības viedokļa būtu lietderīgi ar iestādes iekšējo rīkojumu noteikt atbildīgo personu (līdzīgi kā ir personas datu apstrādes un darba drošības jautājumos). Attiecīgi šī persona tad būtu tā, kam būtu nepieciešamais pilnvarojums un iespējas organizēt tālākos procesus, nodrošinot šajā sadaļā minēto uzdevumu veikšanu, piesaistot nepieciešamās struktūrvienības, izglītojot kolēģus u.tml.

Atbalstāma ir augstskolu sadarbība, vienojoties par atbilstoši pieejamības prasībām izbūvētu dienesta viesnīcu numuriņu, sporta zāļu u.c. objektu koplietošanu.

4.2. Atbalsta personāls

Lai cilvēks ar invaliditāti varētu veiksmīgi iekļauties izglītības procesā, iestādē ir nepieciešams izveidot atbalsta sistēmu, nosakot atbalsta pasākumus un atbalsta personālu, kas individuāli sadarbojas ar katru studentu, kam ir invaliditāte vai funkcionāli traucējumi.

Atbalsta personāls (komanda) iestādē var būt mentors jeb cilvēks, kurš nepieciešamības gadījumā individuāli palīdzēs mācību procesā, psihologs, IT speciālists, kurš specializējas iestādes tehniskā aprīkojuma un programmu pielāgošanā cilvēkiem ar dažādu veselības stāvokli un fiziskajām spējām, zīmju valodas tulks, ka arī citi speciālisti, kas kompleksā veidā var sekmēt cilvēku ar invaliditāti iekļaušanos mācību procesā un sekmēt mācību programmas apguvi.

Lai sekmīgi sazinātos ar studentiem, ieteicams apmācīt visus iestādes darbiniekus par iekļaujošu vidi un to, kā mijiedarboties ar cilvēkiem ar funkcionēšanas ierobežojumiem. Ieteikumus saziņai ar cilvēkiem ar dažāda veida invaliditāti Jūs var atrast šeit: <http://www.lm.gov.lv/lv/aktuali/aktuali-list/91807-iekļaujasas-vides-celvedis-valsts-un-pasvaldibu-iestadem>, kā arī konsultējoties ar nevalstiskajām organizācijām, kas pārstāv cilvēku ar invaliditāti intereses (organizāciju saraksts ir pievienots pēdējā sadaļā – Informācijas avoti).

Visiem pasniedzējiem ir jābūt ziņošanai par studējošo studentu, kuriem ir invaliditāte, psiholoģiski - fizioloģiskām īpašībām un jāņem tās vērā mācību procesa organizēšanā. Akadēmiskā personāla kvalifikācijas paaugstināšanas un profesionālās pārkvalifikācijas programmās ir jāiekļauj modulis par iekļaujošām apmācības metodēm.

4.3. Veselības faktors

Cilvēkiem ar invaliditāti svarīgs faktors mācību procesā ir veselības stāvoklis. Ir jāvēro students ar invaliditāti, lai tā veselība nepasliktinās, ir jāievēro darba – atpūtas režīms, kā arī jābūt atpūtas iespējām un atpūtas vietām ir jābūt pielāgotām.

Jāveicina fiziskas aktivitātes studējošo vidū, tai skaitā pielāgotā veidā – speciālo trenāžieru iegāde, pielāgots sporta veidu popularizēšana, pieejamas sporta vides izveide.

4.4. Suns pavadonis

Suns pavadonis kļūst aizvien biežāk sastopams mūsu sabiedrībā, parasti tas pavada cilvēkus ar redzes traucējumiem. Suns pavadonis ir īpaši apmācīts, un par to ir izsniegta apliecība, kas apliecina suņa atbilstību veicamajam darbam; tas nēsā aksesuārus (piemēram, kakla siksnu, iemaukti, apmetnītis) ar atstarojošiem elementiem un uzrakstu "Suns pavadonis"¹⁸.

Jāņem vērā, ka speciāli apmācīti suņi var pavadīt cilvēkus ar dažāda veida funkcionēšanas ierobežojumiem, piemēram, kustību traucējumiem, epilepsiju, autismu, trauksmes traucējumiem u.c. Suņus, kas atbalsta cilvēkus ar invaliditāti, sauc par servisa suņiem.

foto: Valters Poļakovs

---

¹⁸ Ministru kabineta noteikumi Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem", <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniedzējiem>

Informācijas avoti

1. Ministru kabineta noteikumi Nr.331 Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 208-15 "Publiskas būves" (<https://likumi.lv>)
2. Vides pieejamības vadlīnijas publiskām būvēm un telpām un publiskajai ārtelpai (http://sf.lm.gov.lv/files/vienlidzigas_iespejas_2014-2020/pieejamiba_12042018_LM_vadlinijas.pdf)
3. Augstskolām nepieciešamais tehniskais aprīkojums (<https://www.tversu.ru/inclusive/docs/requirements.pdf>)
4. Ārkārtas evakuācija cilvēkiem ar invaliditāti (<https://blink.ucsd.edu/safety/emergencies/preparedness/get-ready/disabilities.html>) (*angļu val.*)
5. Daži jautājumi. Redze. Simtiem atbilžu. (http://www.lm.gov.lv/upload/cilvekiem_ar_invaliditati/lmb_redzes_buklets.pdf)
6. Ieteikumi saziņai ar cilvēkiem ar dažāda veida invaliditāti (<http://www.lm.gov.lv/lv/aktuali/aktuali-list/91807-ieklausosas-vides-celvedis-valsts-un-pasvaldibu-iestadem>)
7. Taktilie uzraksti (https://em.gov.lv/files/buvnieciba/VP_3.pdf)
8. Nevalstiskās organizācijas, kas pārstāv cilvēku ar invaliditāti intereses:
  - Liepājas Neredzīgo biedrība (<http://www.redzigaismu.lv/>);
  - Latvijas Nedzirdīgo savienība (<http://www.lns.lv/lat/>);
  - Latvijas Neredzīgo biedrība (<http://www.lnbiedriba.lv/>);
  - Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija SUSTENTO (<http://www.sustento.lv/>);
  - Invalīdu un viņu draugu apvienība Apeirons (<https://www.apeirons.lv/>).

u.c.

Kontakti

Labklājības ministrija

Skolas ielā 28, Rīgā

<http://sf.lm.gov.lv/lv/vienlidzigas-iespejas/2014-2020/>

e-pasts: Inese.Vilcane@lm.gov.lv, tālr. 64331836

e-pasts: Polina.Rozkova@lm.gov.lv